

УДК 378.011

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.29>

Кушнір Л. О., Кібенко Л. М., Горячок І. В.

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Однією з фундаментальних проблем для здобувачів є низька мотивація до навчання. Це дослідження присвячене використанню діяльнісних підходів, заснованих на проєктних роботах для підвищення мотивації здобувачів та якості навчання. У публікації авторами висвітлено педагогічні можливості діяльнісного навчання при викладанні дисциплін: «Методика виховної роботи» в Хмельницькому національному університеті, «Біологічна хімія» в Комунальному закладі вищої освіти «Рівненська медична академія» та «Німецька мова за професійним спрямуванням» в Харківському державному біотехнологічному університеті. Нещодавні дослідження визнали діяльнісний підхід до навчання ефективним процесом, який спонукає здобувачів до навчання та робить його більш значущим через реальну практику з автентичними проблемами. Доведено, що в контексті діяльнісного підходу до навчання особливе місце посідає моделювальна практика та використання проєктів. Діяльнісний підхід передбачає заміщення реального об'єкта професійної діяльності його модельним логіко-почуттєвим відтворенням у вигляді опису найбільш значущих властивостей.

При проведенні занять за умов змішаного навчання з урахуванням діяльнісного підходу, автори зазначають, що варто акцентувати на таких вимогах: заняття повинні використовуватися для надання нової інформації; активне вивчення конкретних ситуацій, групові дискусії, мозковий штурм і т.д.; застосування проєктного навчання, кейс-орієнтованого навчання та навчання, інтегрованого в роботу.

В процесі навчання авторами був проведений експеримент: одна група здобувачів працювали з врахуванням діяльнісного підходу, а друга група, якій викладали ці ж дисципліни – за звичайною лекційною формою в процесі змішаного навчання.

За результатами експерименту, було доведено, що здобувачі освіти, які працювали за методикою діяльнісного підходу мали вищі показники після проходження контрольного семестрового тестування з усіх дисциплін, які брали участь в експерименті, ніж здобувачі, що працювали по лекційному методу.

Ключові слова: методологічні підходи діджиталізація освіти, проєкт, здобувачі освіти, дисципліни викладання, цифровізація, тестування.

Болонський процес та план модернізації системи вищої освіти Євросоюзу дали той значний поштовх для відкритої освіти, яка покликана задовольнити потребу сучасного здобувача для створення персоналізованого та індивідуального підходу в процесі навчання та обрання дидактичних матеріалів. Цифрове суспільство вимагає певної оптимізації освітнього процесу у вищій школі, знаходження методів та нових методик для навчання сучасного здобувача, адже сучасний рівень діджиталізації освіти розширив можливості доступу до інформації всіх учасників процесу. Діяльнісний підхід в процесі змішаного навчання реалізується за допомогою ефективної взаємодії науково-педагогічних працівників між собою, так зі здобувачами вищої освіти.

В працях Л. Занкова, В. Давидова, І. Дичківської, А. Хуторського, Н. Боритко, О. Жорнової можна знайти основні питання, які стосуються діяльнісного підходу до навчання: специфіку, зміст, форми, методи, засоби та інше. Дослідники зазначали, що діяльнісний підхід до навчання має бути організований з дотриманням таких вимог: відображення в дисципліні наукової підготовки; орієнтацію на якісну самостійну роботу; відповідність встановленим загальним вимогам до здійснення професійної діяльності, що створює змістовний контекст діяльності. Діяльнісний підхід повинен надавати абстрактним речам, про які йде мова на занятті, реального змісту.

Метою статті є обґрунтування доцільності використання діяльнісного підходу при вивченні дисциплін різних спеціальностей в закладах вищої освіти. Поставлена мета визначила низку завдань, які необхідно виконати:

- проаналізувати поняття «діяльнісний підхід», встановити його зміст, особливості методики викладання;
- здійснити опитування здобувачів освіти після навчання за різними підходами: діяльнісним в групі 1, та лекційним в групі 2.

Епоха глобалізації вносить зміни в процес навчання на кожному рівні освіти, і найважливішою складовою розвитку освіти є технології та інформація. В Україні викладачі все більше переходять на «особистісний та персоналізований вимір» в процесі модернізації освіти; практико-орієнтовані системи освіти набувають актуальності та більшого поширення, що дозволяє організувати освітній процес при викладанні дисциплін. Перебудова вищої школи відображає об'єктивні тенденції розвитку, накопичені в передовому педагогічному досвіді. Завдяки активності здобувача освіти, виникають нові форми, методи та засоби навчання, які поєднуються на мотивації, праці та навчанні. Тобто, навчання повинно бути побудоване відповідно до комунікативного підходу, використовувати ситуаційність на заняттях та діяльнісний підхід: під час занять створюються ситуації, які максимально наближені до реальних умов комунікації. При запровадженні на заняттях діяльнісного підходу, навчання буде багатогранним процесом, який виходить далеко за межі методик, орієнтованих на вправи, стимули і реакції.

Діяльнісний підхід – це навчання через дію. Дія, як складник діяльності, складається з таких частин [1]:

– мотиваційної – усвідомлення мети і способів її досягнення, появи прагнення до досягнення мети, зацікавленості в процесі та результатах;

– вибору типу поведінки. Дії викладача: провокує здобувача ставить запитання; моделює ситуацію активізації знань; формує мотивацію навчання. Дії здобувача: відповідає на провокацію; згадує все, що йому відомо з теми; формулює перші гіпотези; визначає свої мотиви;

– інформаційної – системи умов, які необхідні для здійснення діяльності, що включає інформацію про сукупність цілей, засобів і способів здійснення діяльності. Дії викладача: пропонує опорний конспект із теми; організовує процеси читання, обговорення, дискусії; організовує групову роботу; підтримує мотивацію до навчання. Дії здобувача: складає конспект; включається в процеси вивчення інформації, аналізу, обговорення; бере участь у груповій роботі; слухає, ставить запитання, виділяє головне;

– виконавчої – системи послідовно виконуваних дій у різних формах, спрямованих на досягнення мети;

– контрольної – пов'язаної з контролем за результатами діяльності й зіставленням отриманих результатів із заданими еталонами, коригуванням виконавчої та орієнтовної частини. Дії викладача: організовує підбиття підсумків; пропонує нові завдання на майбутнє; оцінює діяльність здобувачів. Дії здобувача: підсумовує вивчений матеріал; ставить запитання, які потребують вивчення в майбутньому; оцінює свою діяльність [1].

Нещодавні дослідження визнали діяльнісний підхід до навчання ефективним процесом, який спонукає здобувачів до навчання та робить його більш значущим через реальну практику з автентичними проблемами. Діяльнісне навчання розглядаємо через створення в просторі діяльності здобувача значущої для нього проблемної ситуації; наповнення проблемної ситуації суперечливістю в стані досліджуваного об'єкта; створення під час занять певних умов для усвідомлення здобувачем цього протиріччя як проблеми [2]. Такий підхід не тільки полегшує участь здобувачів в освітній діяльності, але й покращує їх продуктивність, завдяки індивідуальному підходу, переведенню теорії в дію та наданню об'єктам вивчення реального окреслення.

З вищесказаного можна зробити висновок, що в контексті діяльнісного підходу до навчання особливе місце посідає моделювальна практика та використання проєктів. Вона передбачає заміщення реального об'єкта професійної діяльності його модельним логіко-почуттєвим відтворенням у вигляді опису найбільш значущих властивостей.

Діяльнісний підхід навчання здійснюється як система переходів від навчальної діяльності академічного типу (лекція, аудиторне заняття, чи семінар за допомогою *Zoom*, *Google Meet*) через форми квазіпрофесійної діяльності до навчально-професійної (тренінг, курсова робота, проєктні завдання), а потім – до реальної професійної діяльності. Проведення навчання в контексті діяльності може зробити процес більш привабливим і внутрішньо мотивуючим для здобувача освіти.

При проведенні занять за умов змішаного навчання з урахуванням діяльнісного підходу варто зважати на такі вимоги, як: заняття повинні використовуватися для надання нової інформації; активне вивчення конкретних ситуацій, групові дискусії, мозковий штурм та ін.; застосування проєктного навчання, кейс-орієнтованого навчання та навчання, інтегрованого в роботу.

В процесі навчання авторами був проведений експеримент: одна група здобувачів, яким викладали дисципліни «Методика виховної роботи» в Хмельницькому національному університеті, «Біологічна хімія» в Комунальному закладі вищої освіти «Рівненська медична академія» та «Німецька мова за професійним спрямуванням» в Харківському державному біотехнологічному університеті: працювали з врахуванням діяльнісного підходу, а друга група, якій викладали ці ж дисципліни – за звичайною лекційною формою в процесі змішаного навчання.

Перша група (група 1) працювала на основі проєкту, який був розроблений з врахуванням вимог до діяльнісного підходу:

– були викладені рекомендації щодо літератури, яка повинна бути опрацьована перед тим, як прийти на лекцію, тобто здобувачі повинні були підготуватись до теми, яка буде обговорюватися на занятті; мати попередні знання про матеріал;

– залучення студентів до активізації їх знань та діяльності через проєктні роботи, набуття практичних навичок та попередньо набутого досвіду.

Проєкт мав три окремі, пов'язані між собою цілі:

– розробити модуль з методів дослідження, який охоплює діяльнісний підхід до навчання в груповому середовищі

– покращити залучення студентів через роботу окремими підгрупами;

– розробити більш суворі та справедливі методи оцінювання.

Для слухачів, які навчалися за лекційною формою (група 2) були розроблені презентації Power Point як основний засіб навчання. Здобувачі освіти були активними слухачами, з виконанням запланованих практичних та лекційних занять. Наприкінці кожної теми навчання, авторами було проведено тестування через Google Form для аналізу навчальних досягнень здобувачів освіти, що давало змогу порівняти досягнення груп за різними методиками навчання.

Перше тестування з предметів показали позитивні результати навчання, де в першій групі студентів середні показники були вищими, ніж в 2 групі (рис. 1).

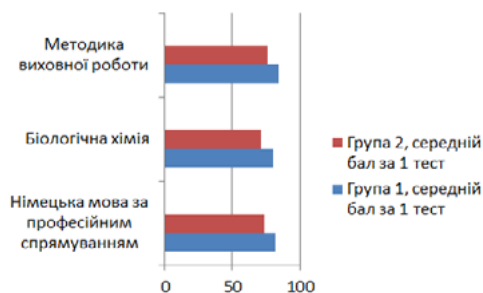

Рис. 1. Проведення першого контрольного тестування в обох групах кожної дисципліни

Як можна стверджувати, здобувачі освіти, які працювали за методикою діяльнісного підходу мали вищі показники з усіх дисциплін, які брали участь в експерименті:

- «Методика виховної роботи» – в 1 групі середній бал після проведення тестування був 84 бали, в 2 групі – 76 балів;
- «Біологічна хімія» – в 1 групі середній бал після проведення тестування був 80 балів, в 2 групі – 71 бал;
- «Німецька мова за професійним спрямуванням» – в 1 групі середній бал після проведення тестування був 82 бали, в 2 групі – 74 бали.

В кінці семестру був проведений контрольний тест, який включав по одному питанню з кожної теми, та 2 відкритих питання, де здобувачі могли поділитись своїми думками, щодо використаного до них підходу навчання.

За результатами дослідження (рис. 2) відомо, що здобувачі освіти (група 1) мали вищий рівень активності та кращу успішність, ніж при проведенні занять лекційним методом (група 2) з використанням презентацій в Power Point. Крім того, в відкритих відповідях слухачі зазначили, що «відчувають позитивний ефект від занять з використанням проєкту, де інформація про навчальні матеріали є більш доступною, що допомагає їм легше зрозуміти теми»; «Я вважаю, що робота в групах може бути корисною, оскільки ви вислуховуєте ідеї та думки інших людей і, таким чином, отримуєте більш повне уявлення про тему, погляди на тему»; «Я дізнався багато корисної інформації та технік. Я вважаю, що часу на занятті було відведено достатньо, незважаючи на велику кількість інформації, яку ми опрацьовували»; «Я вважаю, що завдання з написанням пропозицій та експертна критика були дуже корисними»; «Вправа на проведення інтерв'ю була дуже корисною».

Рис. 2. Проведення контрольного семестрового тестування в обох групах кожної дисципліни

З вищезазначеного, здобувачі освіти, які працювали за методикою діяльнісного підходу мали також вищі показники після проходження контрольного семестрового тестування з усіх дисциплін, які брали участь в експерименті:

- «Методика виховної роботи» – в 1 групі середній бал після проведення тестування був 84 бали, в 2 групі – 74 бали;
- «Біологічна хімія» – в 1 групі середній бал після проведення тестування був 82 бали, в 2 групі – 70 балів;
- «Німецька мова за професійним спрямуванням» – в 1 групі середній бал після проведення тестування був 81 бал, в 2 групі – 70 балів.

Що стосується трьох поставлених цілей, на думку авторів вони були досягнуті з різним ступенем успіху:

- розробка модуля з методів дослідження, який охоплює діяльнісний підхід до навчання в груповому середовищі. Ця мета була успішно досягнута;
- покращити залучення студентів. Результати опитування щодо залучення вказують на те, що цього було досягнуто на достатньому рівні, оцінюючи відкриті відповіді здобувачів;

– розробити більш суворі та справедливі методи оцінювання в групових проектах. Автори вважають, що при проведенні оцінювання в групах результати здобувачів покращились, що свідчить про їх кращу замученість до освітнього процесу.

Висновки. Використання діяльнісного підходу в процесі змішаного навчання підвищує активність студентів і робить навчання та викладання більш перспективним. Викладачі отримують значні переваги від командного викладання. Використання діяльнісного підходу при викладанні в закладах вищої освіти створює необхідні умови для розвитку вмінь здобувачів самостійно мислити, використовувати свої знання та орієнтуватися в певній ситуації.

Використана література:

1. Олейник І. Ключові компетентності учнів початкової школи. *Науково-методичні записки ПОІППО*. 2016. Вип. 8.
2. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики : навчальний посібник. Рівне : РЛГУ. 2001. 233 с.
3. Ahlfeldt S., Mehta S., Sellnow T. Measurement and analysis of student engagement in university classes where varying levels of PBL methods of instruction are in use. *Higher Education Research and Development*. 2015. vol. 24(1). P. 5–20.
4. Шехавцова С. Професійно-педагогічна підготовка студентів університету в контексті суб'єктно-діяльнісного підходу. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2012. Вип. 35.
5. Estévez-Ayres I. A methodology for improving active learning engineering courses with a large number of students and teachers through feedback gathering and iterative refinement. *International Journal of Technology and Design Education*. 2015. Vol. 25(3). P. 387–408.
6. Брюханова Н.О. Про діяльнісний підхід до формування змісту підготовки інженерно-педагогічних кадрів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. праць. Харків : УПА, 2007. С. 148–162.

References:

1. Oleinyk I. (2016). Ključovi kompetentnosti uchniv pochatkovoї shkoly [Key competencies of primary school students.]. *Naukovo-metodychni zapysky POIPPO*[Scientific and methodological notes of POIPPO]. Vol. 8. [in Ukrainian].
2. Dychkivska I. M. (2001). Osnovy pedahohichnoi innovatyky: Navchalnyi posibnyk [Fundamentals of pedagogical innovation: Study guide]/ I. M. Dychkivska. Rivne : RLHU. 233 p. [in Ukrainian].
3. Ahlfeldt S., Mehta S., Sellnow T. (2015) Measurement and analysis of student engagement in university classes where varying levels of PBL methods of instruction are in use. *Higher Education Research and Development*. Vol. 24(1). P. 5–20.
4. Shekhavtsova S. (2012). Profesiino-pedahohichna pidhotovka studentiv univertsytetu v konteksti subiektno-diiialnisnoho pidkhdohu [Professional and pedagogical training of university students in the context of the subjective-activity approach]. *Pedahohika vyshchoї ta serednoї shkoly* [Pedagogy of Higher and Secondary School]. Vol. 35 [in Ukrainian].
5. Estévez-Ayres I.(2015). A methodology for improving active learning engineering courses with a large number of students and teachers through feedback gathering and iterative refinement. *International Journal of Technology and Design Education*. Vol. 25(3). P. 387–408.
6. Briukhanova N. O. (2007). Pro diialnisnyi pidkhdid do formuvannia zmistu pidhotovky inzhenerno-pedahohichnykh kadriv [On the activity approach to the formation of the content of training of engineering and pedagogical personnel]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity* : Zb. nauk. prats. Kh. : UIPA. P. 148–162. [in Ukrainian].

Kushnir L., Kibenko L., Horiachok I. Activity-based approach in the organization of blended learning for students

One of the fundamental problems for students is low motivation to study. This study is devoted to the use of activity-based approaches based on project work to increase student motivation and quality of learning. In the publication, the authors highlight the pedagogical possibilities of activity-based learning in teaching disciplines: "Methods of Educational Work" at Khmelnytskyi National University, "Biological Chemistry" at the Municipal Higher Education Institution "Rivne Medical Academy" and "German for Professional Purposes" at Kharkiv State Biotechnology University. Recent studies have recognized the activity-based approach to learning as an effective process that encourages students to learn and makes it more meaningful through real-life practice with authentic problems. It has been proven that in the context of an activity-based learning approach, modeling practice and the use of projects have a special place. The activity-based approach involves replacing the real object of professional activity with its model logical and sensory reproduction in the form of a description of the most significant properties.

When conducting classes in a blended learning environment with an activity-based approach, the authors note that the following requirements should be emphasized: classes should be used to provide new information; active study of specific situations, group discussions, brainstorming, etc.; application of project-based learning, case-based learning, and work-integrated learning.

In the course of the study, the authors conducted an experiment: one group of students worked with an activity-based approach, and the second group, which was taught the same disciplines, was taught in the usual lecture form in the process of blended learning.

According to the results of the experiment, it was proved that the students who worked according to the methodology of the activity approach had higher results after passing the control semester test in all disciplines that participated in the experiment than the students who worked according to the lecture method.

Key words: *methodological approaches digitalization of education, project, students, teaching disciplines, digitalization, testing.*